	Силабус освітнього компонента (ОК 10) **«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АРХЕОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»** **Галузь знань: В** Культура, мистецтво та гуманітарні науки **Спеціальність: В9** Історія та археологія **Освітня програма:** Історія (мова навчання – українська) **Рівень вищої освіти:** другий (магістерський) **Рік навчання:** 2026-2027 **Семестр:** 3
Структурний підрозділ	Кафедра археології, спеціальних історичних і правознавчих дисциплін, історичний факультет
Викладач: 	**ПІБ:** Баженов Олександр Львович **Посада:** доцент кафедри археології, спеціальних історичних і правознавчих дисциплін **Науковий ступінь:** кандидат історичних наук **Вчене звання:** доцент **E-mail:** bazhenov.oleksandr@kpnu.edu.ua **Робоче місце:** навчальний корпус № 2 (вул. Татарська, 14), кафедра археології, спеціальних історичних і правознавчих дисциплін. **Профайл викладача:** https://kaf-asipd.kpnu.edu.ua/?page_id=301 https://scholar.google.com/citations?user=aPDqLLEAAAAJ&hl=uk&authuser=1 ORCID: https://orcid.org/0000-0002-8643-914X
Лінк на освітній контент дисципліни	https://moodle.kpnu.edu.ua/course/view.php?id=4786
Статус дисципліни	обов'язковий освітній компонент професійної підготовки
Обсяг дисципліни, кредити ЄКТС / години	4 кредити ЄКТС / 120 год.
Мова викладання	Українська
Форми навчання	Очна
Політика дисципліни	**Академічна доброчесність.** Очікується, що роботи здобувачів будуть їх оригінальними міркуваннями. Відсутність покликань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших здобувачів становлять, але не обмежують приклади можливої академічної недоброчесності. Списування під час практичних занять, підготовки до них, самостійної та контрольної роботи, екзамену заборонені (зокрема, з використанням мобільних пристроїв). Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмових роботах здобувачів та фактів списування є підставою для їх незарахування викладачем (незалежно від масштабів плагіату чи обману). Використання здобувачами вищої освіти в освітньому процесі інструментів ШІ чітко визначено «Положенням про використання штучного інтелекту в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка», введено в дію наказом в.о. ректора від 02 вересня 2026 р., № 144-ОД. **Відвідування занять.** Очікується, що всі студенти відвідають усі лекції і практичні заняття курсу. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися термінів виконання усіх видів робіт, передбачених курсом («Положення про організацію освітнього процесу в КПНУ імені Івана Огієнка» URL: https://drive.google.com/file/d/1ZbMN35h-7ZSJBBOVvL2bTCaLtRbcQA86/view Якщо здобувач не відпрацював пропущені навчальні заняття, не виправив оцінки 0, 1, 2, 3, отримані на навчальних заняттях, виконав завдання самостійної роботи та модульної контрольної роботи менше ніж на 60% від максимальної кількості балів, виділених на цей вид роботи, він вважається таким, що має академічну заборгованість за

	результатами поточного контролю. Пропущені заняття здобувач має відпрацювати. За відпрацьовані лекційні заняття оцінки не ставляться, за практичні заняття нараховуються бали середнього (4, 5, 6), достатнього (7, 8, 9) та високого рівня (10, 11, 12). Очікується, що здобувачі поступово відпрацьовуватимуть пропущені заняття й завершать цей процес вчасно (до останнього аудиторного заняття з дисципліни). Відпрацювання лекційного заняття передбачає знання здобувачем теоретичних питань плану. Відпрацювання пропущеного практичного заняття передбачає опанування теоретичних питань плану заняття. Очікується, що здобувачі не будуть запізнюватися на заняття, а мобільні телефони під час занять використовуватимуть лише з освітньою метою. Під час організації занять з використанням технологій дистанційного навчання очікується, що здобувач працюватиме на заняттях (з використанням платформ для відеоконференцій) з увімкненою вебкамерою. **Неформальна/інформальна освіта.** У випадку, якщо здобувач освіти отримав знання у неформальній та/або інформальній освіті, зарахування результатів навчання здійснюється згідно «Порядку визнання в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти (нова редакція)», зокрема, якщо їх тематика відповідає змісту навчальної дисципліни (окремій темі). URL: https://drive.google.com/file/d/19GCSM3y-K496gs8RQJp0mO9FjUJumB4T/view
Що будемо вивчати?	Актуальні проблеми сучасних археологічних досліджень, які включають у себе теоретичний (кабінетний) та практичний блоки. Теоретичний блок знайомить здобувачів вищої освіти з наступними компонентами: сучасними підходами до проблем археологічної періодизації та хронології, основи і структури археологічного пізнання, зовнішньої і внутрішньої критики джерел, просторової, експериментальної археології тощо. Практичний блок має на меті сформувати знання з використанням сучасних технологій для виявлення археологічних пам'яток за допомогою, здебільшого, ГІС.
Чому це треба вивчати?	Сучасні археологічні дослідження є доволі багатогранними. Результати отриманих досліджень, зважаючи на різноманітні концепції археологічного вивчення минулого, може давати різну інтерпретацію історичних процесів, що відбувалися в далекому минулому. Водночас, знайомство з різними підходами та сучасними дискусійними аспектами в археологічних дослідженнях дасть змогу здобувачу формувати власну думку на різні події життєдіяльності людських колективів на території України в різний хронологічний період.
Яких результатів можна досягнути?	Очікувані результати навчання з дисципліни: **ПРН 01.** Аналізувати теоретичні та методологічні проблеми сучасної історичної науки, критично оцінювати стан проблеми та результати останніх досліджень. **ПРН 02.** Здійснювати рецензування, коментування, анотації наукових, науково-популярних, освітніх та публіцистичних текстів, які стосуються питань історії та археології. **ПРН 03.** Розробляти й реалізовувати історичні та міждисциплінарні проекти з урахуванням сучасних методологічних підходів. **ПРН 07.** Зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з питань історії та/або археології до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються. **ПРН 08.** Розширювати актуалізовану джерельну базу за рахунок введення до наукового обігу архівних джерел, опрацювання фондів музеїв, участі у наукових й археологічних експедиціях тощо.
Як можна використати набуті знання та уміння?	**Інтегральна компетентність.** Здатність розв'язувати складні задачі дослідницького та/або інноваційного характеру в галузі історії та археології. Дисципліна сприяє формуванню у студентів таких компетентностей: **Спеціальні (фахові) компетентності спеціальності (СК):**

	СК 01. Здатність виявляти та досліджувати історичні й археологічні джерела різних видів, аналізувати наукові тексти, узагальнювати інформацію. **СК 02.** Здатність здійснювати історичні й археологічні дослідження з визначеної тематики, в тому числі використовуючи методологічний інструментарій інших гуманітарних і соціальних наук. **СК 03.** Здатність презентувати та обговорювати результати досліджень і професійної діяльності у сфері історії та археології. **СК 04.** Здатність виявляти специфіку в підходах до вирішення проблем в галузі історії та археології представників різних наукових напрямів та шкіл, критично осмислювати новітні досягнення історичної науки. **СК 05.** Здатність розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проєкти у сфері історії, археології та/або дотичні до них міждисциплінарні проєкти.
Зміст дисципліни	Вступ до дисципліни. Базові проблеми археології. Поняття археологічної культури: версії тлумачень та зміст. Сучасні підходи до археологічної періодизації. Проблеми археологічної хронології. Основа і структура археологічного пізнання. Зовнішня і внутрішня критика джерел в археології. Просторова археологія на сучасному етапі. Експеременталь на археологія. Головні проблеми і підходи до вивчення археологічних культур на теренах України: кам'яна доба. Головні проблеми і підходи до вивчення археологічних культур на теренах України: доба бронзи – раннього залізного віку. Головні проблеми і підходи до вивчення археологічних культур на теренах України: доба раннього середньовіччя.
Методи навчання	Словесні, наочні методи: лекція, розповідь, пояснення, бесіда, дискусія, диспут, робота з різним археологічним матеріалом, археологічними картами, електронними публікаціями та матеріалами наукометричних баз даних та ін.
Інформаційне забезпечення	**Основна** 1. Баженов О.Л., Глушковецький А.Л. Археологія і *комп'ютер: інформаційні технології в археологічних дослідженнях. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: історичні науки*. Кам'янець-Подільський, 2024. Т. 43. С.188–203. 2. Баженов О.Л. Розробка та застосування сучасних методів дослідження археологічних об'єктів. *Актуальні питання у сучасній науці.* 2023. №12(18). С. 1079-1090. 3. Бондарець О. В. Методологічні аспекти вивчення археологічних пам'яток в контексті культурології. *Культурологія: Могилянська школа*: колективна монографія / наук. ред. та упоряд. М. А. Собуцький, Д. О. Король, Ю. В. Джулай ; Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія», Каф. культурології. Київ: Олег Філюк, 2018. С. 99-129. 4. Гнера В. А. Застосування аерофотограмметричних методів дистанційного зондування земної поверхні в археоло. *Праці Центру пам'яткознавства.* Вип. 21. Київ, 2012. С. 76–91. 5. Клейн Л. С. Археологічне дослідження: методика кабінетної роботи археолога. Кн. 1. Донецьк: Донецький національний університет, 2012. 622 с. 6. Клейн Л. С. Археологічне дослідження: методика кабінетної роботи археолога. Кн. 2 Донецьк: Донецький національний університет, 2013. 599 с. 7. Johnson, Matthew. Archaeological Theory: An Introduction (second edition). Oxford: Blackwell, 2010. URL: https://archive.org/details/archaeologicalth0000john_f2n6/page/n1/mode/2up (дата звернення 28.08.2023 р.). ***Додаткова*** 8. Баженов О. Археологічні дослідження у соціогуманітарному просторі Кам'янця-Подільського. *Вісник науки та освіти / Серія*

<table>
<tr><td></td><td>

історична. 2024. №2 (20). С.1362-1378.
9. Баженов О. Матеріальна культура первісних людей: від кам’яного віку до розвитку металургії. Вісник науки та освіти / Серія історична. 2024. №4 (22). С.1728-1745.
10. Борисов А. В., Манігда О. В. Досвід розробки і реалізації бази даних археологічних пам’яток для дослідження систем розселення. Археологія і давня історія України. 2016. №3 (20), с. 24-31.
11. Гнера В.А. Археологічна аерофотозйомка за допомогою квадрокоптерів. Питання історії науки і техніки. 2017. № 4. С. 52-59.
12. Залізняк Л. Л. Мезоліт заходу Східної Європи. Кам’яна доба України. Вип. 12. Київ: Шлях, 2009. 278 с.
13. Залізняк Л. Л. Неолітизація України. Від «східного імпульсу» до «балканізації». Магістеріум. Археологічні студії. 2018. Вип. 70. С. 4–16.
14. Залізняк Л. Л. Періодизація пізнього палеоліту України. Археологія і давня історія України: Зб. наук. пр. Київ : ІА НАН України, 2010. Вип. 4. С. 14–25.
15. Залізняк Л. Л. Фінальний палеоліт і мезоліт континентальної України. Культурний поділ та періодизація. Кам’яна доба України. Вип. 8. Київ: Шлях, 2008. 184 с.
16. Залізняк Л. Неолітизація України та проблема формування генетичного підґрунтя індоєвропейців. Записки Наукового товариства імені Шевченка. Том CCXXXV. Праці Археологічної комісії. Львів, 1998. С. 93–110. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Zbirnyk_statei/Faktor_prostoru_v_istorychnykh_doslidzhenniakh_Materialy_kruhloho_stolu_m_Pereiaslav-Khmelnytskyi_31.pdf? (дата звернення 01.04.2023 р.).
17. Colleen Morgan, Stuart Eve. DIY and digital archaeology: what are you doing to participate? World Archaeology. 2012-12. Vol. 44. Iss. 4. P. 521-537.
18. New technologies for archaeology: multidisciplinary investigations in Palpa and Nasca, Peru. Berlin: Springer, 2008. 1 online resource (XVII, 512 pages).
19. Thomas L. Evans and Patrick Daly. Digital archaeology. Bridging method and theory. London and New York: Routledge Taylor & Francis Group, 2024. 238 p.

</td></tr>
<tr><td>Обсяг дисципліни (години) та види занять</td><td>Лекційні заняття (18 год.), семінарські заняття (18 год.), самостійна робота (84 год.)</td></tr>
<tr><td>Система оцінювання результатів навчання</td><td>Увесь навчальний курс оцінюється в 100 балів. В поточне оцінювання включається: семінарські заняття – 20 балів, модульна контрольна робота – 50 балів, самостійна робота – 15 балів, індивідуальні навчально-дослідні завдання – 15 балів.
<table>
<tr><th>Поточний контроль</th><th>МКР</th><th>Самостійна робота</th><th>Індивідуальні навчально-дослідні завдання</th><th>Залік</th></tr>
<tr><td>20</td><td>50</td><td>15</td><td>15</td><td>100</td></tr>
</table>
</td></tr>
<tr><td>Критерії оцінювання знань, умінь, навичок студентів на навчальних заняттях</td><td>Оцінювання на семінарських заняттях відбувається за 12-бальною системою відповідно до критеріїв визначених «Положенням про рейтингову систему оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка». Максимальний бал оцінки поточної успішності здобувачів вищої освіти на навчальних заняттях рівний 12.
1 бал: Здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на рівні засвоєння окремих фактів без зв’язку між ними: відповідає на запитання, які потребують відповіді «так» чи «ні». Здобувач порушує принципи академічної доброчесності.
2 бали: Здобувач вищої освіти мало усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, робить спроби розповісти суть заданого матеріалу, проте відповідає лише за допомогою викладача на рівні</td></tr>
</table>

	„так” чи „ні”. Здобувач порушує принципи академічної доброчесності. *3 бали:* Здобувач вищої освіти намагається аналізувати на основі елементарних знань і навичок; виявляє окремі властивості; робить спроби виконання вправ, дій репродуктивного характеру; за допомогою викладача робить прості узагальнення. Здобувач порушує принципи академічної доброчесності. *4 бали:* Здобувач вищої освіти володіє початковими знаннями, знає близько половини навчального матеріалу, здатний певною мірою відтворити його; орієнтується у поняттях, визначеннях; самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі. Здобувач переважно дотримується принципів академічної доброчесності. *5 балів:* Здобувач вищої освіти знає половину навчального матеріалу, розуміє сутність навчальної дисципліни, може дати визначення понять, категорій (однак з окремими помилками); вміє працювати з підручником, самостійно опрацьовувати частину навчального матеріалу; робить прості узагальнення але окремі висновки не логічні, не послідовні. Здобувач переважно дотримується принципів академічної доброчесності. *6 балів:* Здобувач вищої освіти розуміє основні положення навчального матеріалу, може поверхнево аналізувати події, ситуації, робить певні висновки; відповідь може бути правильною, проте недостатньо осмисленою; самостійно відтворює більшу частину матеріалу; вміє застосовувати знання, користуватися додатковими джерелами. Здобувач переважно дотримується принципів академічної доброчесності. *7 балів:* Здобувач вищої освіти правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, оперує базовими теоріями і фактами, встановлює причинно-наслідкові зв’язки між ними; вміє наводити приклади на підтвердження певних думок; вміє самостійно користуватися додатковими джерелами; правильно використовує термінологію; здатен скласти таблиці, схеми. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності. *8 балів:* Знання здобувачем вищої освіти досить повні, він достатньо вільно застосовує вивчений матеріал; вміє аналізувати, робити висновки; відповідь повна, логічна, обґрунтована, однак з окремими неточностями; вміє самостійно працювати. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності. *9 балів:* Здобувач вищої освіти вільно володіє вивченим матеріалом, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, робить аналітичні висновки, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; чітко тлумачить поняття, категорії, нормативні документи; формулює закони; може самостійно опрацьовувати матеріал, виконує прості творчі завдання; має сформовані типові навички. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності. *10 балів:* Здобувач вищої освіти володіє глибокими і міцними знаннями; може визначати тенденції та суперечності різних процесів; робить аргументовані висновки; практично оцінює сучасні тенденції, факти, явища, процеси; розв’язує творчі завдання; може сприймати іншу позицію як альтернативну; знає суміжні дисципліни; використовує знання, аналізуючи різні явища, процеси. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності. *11 балів:* Здобувач вищої освіти володіє узагальненими знаннями з навчальної дисципліни; вміє знаходити джерела інформації та аналізувати їх, ставити і розв’язувати проблеми, застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній діяльності (диспути, круглі столи тощо); спроможній самостійно вивчити матеріал; оцінювати різноманітні явища, процеси; займає активну життєву позицію. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності. *12 балів:* Здобувач вищої освіти має системні, дієві знання, виявляє

	неординарні творчі здібності у навчальній діяльності; використовує широкий арсенал засобів для обґрунтування та доведення своєї думки; розв'язує складні проблемні завдання; схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; уміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію; логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої здібності й нахили; використовує різноманітні джерела інформації; моделює ситуації в нестандартних умовах. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
Поточний контроль	Усне опитування, письмовий експрес-контроль, виступи здобувачів при обговоренні питань практичного заняття, виконання аналітичних завдань, модульна контрольна робота
Підсумковий контроль	Залік
Локація	Згідно з розкладом (https://kpnu.edu.ua/rozklad-zaniat/)